

MAGYARORSZÁG BLUE OCEAN STRATÉGIÁJA

Kapitány József

főiskolai adjunktus

BKF

jozsef_kapitany@yahoo.com, jkapitany@bkf.hu

Kulcsszavak: öntözés, biogazdálkodás, foglalkoztatottság, Magyarország, versenyképesség, országstratégia,

1. BEVEZETÉS

Naivitás azt gondolni, hogy a fenntartható versenyelőnyt figyelmen kívül hagyó stratégia nélkül megakadályozható egy ország leszakadása. Igaz ez ránk is. Illendő lenne végre odafigyelni arra, hogy a WEF 2009-2010-es versenyképességi rangsorában, az évente közzétételre kerülő *Reportban* már csak az 58. helyen vagyunk, holott 2001-ben még a 28. helyet foglaltuk el. Láthatóan, érzékelhetően és mérhetően, értékrendbeli, és a részben ebből következő demográfiai okokból a magyar munkaerő mennyisége és minősége elégtelen ahhoz, hogy a kutatás-fejlesztés, a termelés vagy a tudásintenzív szolgáltatások (cápáktól hemzsegő, így a vér miatt) „vörös óceánjában” túlélő legyen. Ugyanakkor hazánk számára kihasználható lenne (a sajnos egyébként tragikus) globális felmelegedés, és azon adottságunk, hogy a Kárpátok majd 10 köbkilométeres hótömege olvadás után hozzánk érkezik. Ezt a vizet lehetne megfogni, és termelésbe állítani. Hipotézisem, hogy van egy lehetséges, a többiekhez képest „mást” csináló, Kim és Mauborgne kifejezése szerinti blue ocean stratégiánk. Az élőlátás-igényes, öntözéses biogazdálkodás tudna magas értékű termékeket előállítani. Ez a szakosodás százszázalékos nagyságrendben tudna helyben munkát kínálni a Bodrog, a Tisza, a Körösök mentén élő, a rendszerváltást követően még a hazai munkaerő-piacról is kiszorult, a reménytelen mélyszegénység és képzetlenség spiráljába jutott tömegeknek.

2. QUO VADIS MAGYARORSZÁG?

A Világ gazdasági Fórum megközelítésében a gazdasági fejlődésnek három típusa létezik, amely egyúttal három, időben egymást követő szakasz, fejlődési stáció is.

Az első szakaszban a gazdaságok alapvetően tényező-irányítottak, a képzetlen munkaerővel, és természeti adottságaikkal versenyeznek. A cégek árversenyben vannak, alapszintű termékeket adnak el, az alacsony termelékenység a béreket alacsonyan tartja. Ezen

fázisban szükség van (1.) az intézményrendszer javítására. Az intézményrendszerbe a jogrendszer, bírósági gyakorlat, az adminisztratív „keretek” tartoznak. A WEF itt értékeli a korrupciót, a bürokráciát, a közpénzek felhasználását, az átláthatóságot, de itt veszik figyelembe a kormányzat részéről tanúsított kiadás-menedzselést is.

2. Nélkülözhetetlen a „jó” infrastruktúra, főleg a közlekedés, szállítás, telekommunikáció, energiaellátás.

3. Kiemelt jelentőséggel bír a makro-ökonómiai környezet stabilitása, amelynek két legfontosabb eleme az eladósodottság és az infláció.

4. Végül az egészséges társadalom és a minőségi alapfokú oktatás ezen periódus két nagy sine qua nonja, lévén a képzetlen munkaerő kizárólag egyszerű munkát képes végezni, magas hozzáadott értékű munkához képzett lakosság kell.

Ahogy a fejlődéssel párhuzamosan emelkednek a bérek, az országok a rákényszerülnek a hatékonyságra, a termékek minőségének javítására. Ebben az „efficiency-driven” szakaszban leginkább a következő „pillérek” támasztják alá a versenyképesség javítását:

5. Közép- és felsőfokú oktatás, tréning, ahol is a WEF *Report* által használt „higher education” szóban mind a középiskolai és „tertiary” oktatás benne van, azaz a bachelor, mester és doktori képzések is, mind mennyiségi, mind minőségi szempontból mérve. A WEF riport a munkaerő adaptivitása kapcsán különleges jelentőséget tulajdonít a szakmai tréningeknek, az át-, és továbbképzéseknek, life-long learningnek.

6. Az árupiacok hatékonysága kapcsán a riport kitér az egészséges verseny hatékonyság javító voltára, ide értve az importból származó versenyt is. Fontos versenyképesség növelő tényező a kormányzati beavatkozás minimum szinten tartása, és a *Report* aláhúzza a kereskedelem szabadságának fontosságát. Rámutat a magas adó versenyképességet rontó hatására, külön kitér arra, hogy a válság idején minden nemzetgazdaságban felerősödött a „vásárolj hazait” gondolkodás, amely hosszú távon *minden* érintett, de *különösen* a fejlődő országok gazdasági hatékonyságát *rontja*. A piaci hatékonyság a vevőorientáltságtól és vásárlói szofisztikáltságtól is függ. Kulturális és egyéb okokból bizonyos nemzetek vásárlói magasabb igényeket támasztanak, mint más országok fiai, és a vevőoldalról kikényszerített termelői, kereskedői „fegyelem” fontos versenyképességi forrás.

7. A munkaerő piac rugalmassága, működésének hatékonysága kritikus a gazdaság hatékony munkaerő felhasználása szempontjából. Lényeges a megfelelő ösztönzési rendszer, a tehetség gondozása és jó értelemben vett kihasználása, a méltányosság, a nők és férfiak esélyegyenlősége.

8. Perdöntő a pénzügyi piacok „kifinomultsága”, a jól funkcionáló pénzügyi piac a megtakarításokat a legtermelékenyebb felhasználás, a várható magas megtérülési beruházások és projektek, nem pedig a jó politikai kapcsolatokkal rendelkezők felé tereli.

9. A technológiai felkészültség pillérnél azt mérik, hogy az adott gazdaság mennyire „agilisan” adoptálja a létező technológiákat termelékenységének javítása érdekében. A technológiák között az ún. spillover hatás miatt a *Report* különös jelentőséget tulajdonít az információs és kommunikációs technológiáknak (ICT) és az ICT-barát szabályozásnak.

10. A nagy piac lehetővé teszi a méretgazdaságossági előnyök kihasználását. A kis országok cégei számára az exportpiacok a méretgazdaságossági előny (pontosabban hátrány) miatt különösen fontosak.

Végül a 3. fejlődési fokozatot elérő, innováció irányított (innovation-driven) országok csak akkor képesek a magas munkabérek, és az ezzel járó életszínvonalat teremteni, fenntartani, emelni, ha új és egyedi termékekkel tudnak versenyezni. Itt a cégek innovációs versenyben vannak, (12. pillér) és az újat, az új termékeket kifinomult (termelési és marketing) folyamatok (a 11. pillér) hozzák létre. A 11. pilléren belül nagy súllyal esik latba az adott ország üzleti hálózatainak (networks), ill. a támogató iparágak minősége, a helyi szállítók földrajzi közelsége a vevőkhöz, magyarán az eredményes klaszterek, mint versenyképességet javító tényezők jelennek meg. A 11. pillérnél veszik figyelembe az egyes cégek működésének, és az egyes cégek által követett stratégiának a „minőségét”, amelyben a márkázás, a marketing, az értéklánc gondolkodás, az unikális termékek gyártása, szolgáltatások nyújtása szerepel. Az üzleti szofisztikáltság nézeti szempont különösen lényeges a fejlett gazdaságok vizsgálata során, hiszen itt a termelékenységnövelés „alapszintű” tényezőit már kimerítették.

Az utolsó, 12. tényezőcsoport vagy pillér az innováció. Bár kezdetben komoly nyereségeket hoz az intézményrendszer fejlesztése, az infrastruktúra fejlesztése, a makroökonómiai instabilitás csökkentése vagy a HR-bázis javítása, egy inflexiós pont után ezeknek csökkenő a hozadékuk (diminishing returns), és később ugyanez igaz a munkaerő-, áru- és pénzügyi piacokra is. Bizonyos fejlettségi szint felett az életszínvonal kizárólag az innovációval javítható. Ez is különösen igaz azokra az országokra, ahol a technológiák átvétele már megtörtént, az ebből fakadó fejlődési lehetőségek kimerültek. Ezen pillér legfontosabb mérőszámai a K+F befektetés, különösen a nem állami R&D, a jó minőségű tudományos kutató intézmények, az ipar és a felsőoktatás, valamint a kutató központok együttműködése, és itt hangsúlyos a szerzői jogok védelme.

A 12 pillért alkotó gyűjtőkategóriák egymással – logikus - szoros kapcsolatban vannak. Mondjuk innováció aligha képzelhető el a megfelelő intézményi háttér, pl. a szerzői jog védelme nélkül, nem képzelhető el alacsonyan képzett, felnőttoktatásban hiányosan, majd tréningekkel tovább nem képzett lakossággal. Az innováció lehetetlen nem hatékonyan működő piacokkal, és megfelelő infrastruktúra hiányában.

A WEF versenyképességi indexe tekintettel van az egyes országok fejlettségi szintjére. A különböző fejlettségű országok esetén az egyes pillérekhez eltérő súlyokat rendelnek. Így gondoskodnak arról, hogy az egyes tényezőcsoportok relatív fontosságainak különbsége megfelelő módon jelenjen meg az indexben. Adódik a kérdés, hogy igaz-e, hogy Magyarország az ún. efficiency-driven szakaszban van?

A válaszom, hogy igen is, meg nem is. Alapvetően igen, ugyanakkor látható, hogy vannak örvendetes, de sajnós szigeteket jelentő „mikrovilágok”, amelyek már bőven az innováció-vezérelt fázisban járnak, ugyanakkor kialakult, valamint bővítetten újratermelődik egy olyan Magyarország, amely „árnyék-Magyarország” fejlettségi (fejlettlenségi) mutatóit tekintve az első fejlettségi szakaszba sorolható.

MAGYARORSZÁG „SWOT (főleg SW) ANALÍZISE”

Ezen szelektív SWOT analízis a WEF 12 versenyképességi pillérjének szerkezetét követi, és hangsúlyosan nem teljességre törekvő elemzés.

1. Az intézményrendszer (Institutions)

A SWOT-analízis kifejezései a magyar intézményrendszer kapcsán sokak szerint az igazságszolgáltatásban értelmezhetetlenek, az igazságszolgáltatás ugyanis nem gyenge, hanem kritikán aluli. 20+ peres ügyünk ha nem is reprezentatív minta, de megerősíti a képet, hogy Magyarországon a peres ügyek elintézésének időtartama elfogadhatatlan. Egy peres ügyünkben 10 év alatt született meg a jogerős ítélet, mire az ítélet végrehajthatóvá vált volna, az alperes felszámolása megkezdődött, és a felszámoló - jelezve, hogy a „sorban előbb álló” APEH követelése is reménytelen - barátilag tanácsolta, hogy hagyjam a dolgot a csudába. Nálunk a korlátolt felelősség a korlátlan felelőtlenség, a fantomizálás legegyszerűbb módja a cégben maximalizálni az árbevételt, ugyanakkor a szállítók kifizetését, adók, járulékok befizetését elfelejteni, majd a céget eladni egy hajléktalannak.

A bíróságokat az Országos Igazságszolgáltatási Tanács „ellenőrzi”, amelyet főleg bírók alkotnak, furcsállható az „én-ellenőrzöm-magamat” elvű és társadalmi kontroll nélküli igazságszolgáltatás. A bírók kiválasztása, teljesítmény-menedzsmentje megoldatlan, az ítélezés színvonalát nem minősítem. A közjegyzők, a végrehajtók területi monopóliumot élveznek, szolgáltatásuk, ügyfélkezelésük erős tartalékokkal bír. Kritikus a jogszabályok hiánya, vagy ha léteznek is, a létező jogszabályok betartatásának hiánya. Az ország lakosságának jelentős része félelemben él, jószágot tartani, növényt természeteni biztonsági kockázatot növelő „felelőtlenség”. Az ország észak-keleti része elvesztette utolsó „árucikkét”, nem tud profitálni a szép természeti környezet vonzerejéből, sorban szűnnek meg az utolsó kenyérkeresetet jelentő idegenforgalmi kisvállalkozások. Szerzői jogról pedig roppant nehéz beszélni, ha bármelyik *egyetemi* fénymásoló habozás nélkül könyvet másol, megrendelésre szkennel.

2. Az infrastruktúra

A MÁV-csoport rendbetételének költsége nagyságrendileg ezermilliárd fölött van. Bár a fűrópajzs a cikk írása idején elérte a Baross teret, 30 éve nincs meg a 4-es metró, a

Szentendrei és Ráckevei HÉV összekötése utópia. Az autópálya-rendszer épülget, Demján Sándor kifogásolta, hogy 157 milliárddal alacsonyabb ajánlatot tevő cégét kizárták a tenderből, nem érti a ország, hogy miért épül alagút dombocskák alatt. Mindazonáltal - számos ország gyakorlatából láttuk - az infrastrukturális olló bezárható, *ha a humán háttér adott.*

3. A magyar makrogazdasági egyensúlytalanság megszüntetése

Mindaddig, amíg mi, választók olyan választói felkészültséggel választunk, amilyenel; mindaddig, amíg nem a programok összevetése, és azok betartása alapján hozzuk meg sorsfordító döntéseinket, tovább konzerválódik az a helyzet, amelyben a makrogazdasági egyensúlytalanságok megszüntetésére vonatkozó óhajnál erősebb a pártokban a szavazatszerzési imperatívusz. Mindaddig, amíg a nép lehetne szignifikánsan bölcsebb is, a cirkuszt és kenyeret, a klientúra kiszolgálásának kötelezettsége, a népszerűség jövőt feléő hajhászása a pártok játékelméleti értelemben vett ún. domináns stratégiája¹. Folyamatosan elodázódik azon gazdaságpolitika életbeléptetése, amely helyreállítaná a makrogazdasági egyensúlyt². És mitől válna pallérozottabbá az egymondatos hívószavakkal manipulált szavazó? Tízből már csak 4 ember olvas könyvet. A közszolgálati tévé, mint elvi opció adott, de félő, hogy nemzedékek hiszik el, a boldogulás útja nem a tanulás, nem a munka, hanem majd egyszer ők is besétálnak egy tévé show-ba, kinyitnak egy táskát, és nyernek néhány ezer tízmilliót. A makrogazdasági egyensúly helyreállítása a rossz intellektuális tőkéjű társadalmakban nem tűnik reálisnak, mivel az alulképzett szavazó tejjel-mézzel folyó Kánaánról szeret hallani, ígéreket lágyítják meg a szívét, emlékezete szelektív, 2006-ban újra arra a pártra voksolt, amelynek 2002 és 2006 közötti regnálása idején az államadósság 8 billióról 13 billióra a GDP arányában 57,2-ről 63,2%-ra nőtt. De ezt ki tudja? És kit érdekel?³

4. Alapfokú oktatás, képzés:

Egy átlagos nap az ország legtöbb általános iskolájában hamvába hulló fegyelmezési kísérlet, a kiegészítő pedagógusok vesszőfutása. Azon pedagógusoké, akikkel kapcsolatban egyre erősebben fogalmazódnak meg kérdőjelek, hiszen az egyre szerényebben csordogáló utánpótlás minőségét nagyban befolyásolja, hogy a pedagógusok bére a diplomás átlagbér alatt van, így a pedagógus pálya ugyan mitől lenne vonzó, ha csak nem a végletekig elhivatott valaki. Az elemi oktatásban dolgozó kollégák között gyakran nem az a kérdés, hogy milyen Öveges-féle kísérletet ismételjen meg az órán, hanem az, hogy ne verjék meg. Az általános iskolások jelentős része alapvető szövegértési problémákkal küzd. Létrejött egy teljességgel képzetlen, nem a munkára szocializált tömeg. Ezen társadalmi csoport mérete, mentalitása,

¹ Nem általánosítok, nem MINDEN politikusról beszélek, Antall Józseftől Bokros Lajoson át Sólyom Lászlóig számos politikus életműve igazolja, hogy voltak, vannak felkészült, a társadalom **hosszú távú érdekeit szolgáló**, és nem csak a másnapi pártpreferencia felmérésre optimalizáló politikusok.

² Ha nem lenne adósságszolgálat, jelenleg a magyar költségvetés szufficiens lenne.

³ <http://mszpszdsh.uw.hu/allamadossag.html> (accessed in 2010-06-30)

kulturája olyan, hogy a WEF tipológia szerinti hatékonysági versenyben való helytállást is ellehetetleníti. Egy olyan országban, ahol feltűnően kevesen dolgoznak, ahol a Manpower felmérése szerint a nagy foglalkoztatók 31%-a *tartósan* nem tud betölteni álláshelyeket, az ország jelentős területein nem lehet használható munkaerőt találni.

5. Közép- és felsőfokú oktatás és a tréning (Higher education and training)

Jóformán nincs szakmunkás képzés, középfokú és technikai szintű szakképzés. Bizonyos szakokon - pl. kommunikátorból, jogászból - túlképzés folyik, az elmúlt 10 évben 23%-ról 15% alá esett a kutatási, IT- és üzleti szakot választók aránya, a kép pedig még elborzasztóbb, ha a végzett mérnökök, vegyészek, (és a már említett) fizikusok arányát vesszük számba. A felsőoktatás szintjét legtöbb olvasóm ismeri. A diákolimpiákon 25 éve a kommunista blokk országai és Magyarország agyonnyerték magukat, a 80-as években a magyar természettudományos oktatás **világelső** volt, mögöttünk a második helyen állt Japán. És most? Pálincás József, az MTA elnöke Baló György egy műsorában (Kassza) nyilatkozta, hogy az ELTE-n 1 nappalis és 2 levelezős fizika tanár képzése zajlik, és a műsor egyik szakértő vendége hozzá tette, az egész országban hét (7) fizika tanár képzése zajlik. Ma a diákversenyeken az élmezőnyben nyomasztó koreai, kínai, japán dominancia alakult ki, ha a minőségi oktatásra benchmarkokat keresünk, akkor Koreába és Finnországba vezet az út. A felsőoktatásban a fejkvóta finanszírozás miatt néhol retorzió éri azon kollégákat, akik buktatni mernek. Hamar és legtöbb intézményben kialakul a jaj-de-jószívűek-vagyunk-a-diákokkal szervezeti kultúra. Nincs pénz, de közben az állami felsőoktatásban pazarlás zajlik. Egy hazai egyetemünk belvárosi épületében a garázskulcsokat kiadó munkatársnak is van önálló, névtáblás, ablakos irodája, szobanövékenyekkel gazdagon díszítve. Komáromban a Nokiánál a *finn igazgatók* az amerikai filmekből ismert kis kuckókban, csarnokszerű hodályban dolgoznak, az ablakos külön iroda fantazmagória.

A magánintézmények gyakorlata vegyes. A legtöbb intézményben szent tehát a méregdrága „marketing-lasszóval” fogott hallgató, a buktatást is ezerszer „átgondolja” a tanár. Mindemellett mintha terjedne a felismerés, hogy a felkészületlen hallgató kezébe nem jó diplomát adni, a márkát erodálja. Jelen pillanatban azonban a mai magyar felsőoktatásban csak az nem szerez diplomát, aki nem akar¹.

¹ Ezen cikk írása idején 353 nappalis és levelezős hallgatóm vizsgázott projektmenedzsmentből. Egyebek mellett meg kellett határozni egy projekt megtérülését. A legtöbb hallgató nem tudta kiszámolni az $(1+0,1)^2$ és $(1+0,1)^3$ értékeket, majd ezekkel a jövőbeni pénzáramlást osztani. Sok hallgatónál az 1.1 négyzetre emelésének eredménye 1.11, és harmadikra emelés eredménye pedig 1.111 (!) lett, de a többség nem is próbálkozott azzal, hogy 10%-os diszkontláb mellett a FV-ből kiszámítsa a PV-t. Tavaly „egy előadónyi” hallgatót kérdeztem meg arról, hogy mekkora Kína lakossága. A legmerészebb válaszadó 50 milliót tippelt, a legszerényebb becslés 20.000 volt. (Igen. 20 ezer). Egy országosan ismert médium értékesítési csapata tréningje során felmerült Budapest lakosságának a kérdése. Mivel egy sok éve használt prezentációjukban 3,4 millió szerepelt, azon kevesek, akik tudtak bármilyen számot, ragaszkodtak a 3.4 millióhoz. Végül úgy hitték el, hogy a helyes szám 1,7 millió, hogy (az internetről) felolvastuk nekik.

A humán erőforrással való ellátottság egyik mérőszáma a felsőfokú oktatásban részesülők száma a népesség egészére vetítve, de fontos a szerkezet is. A diákok száma csökkenő, a versenyképesség szempontjából fontos szakokon (gazdasági, műszaki, információ-technológiai) tanulók aránya egyre alacsonyabb, a ponthatárok levitele pedig kontraszelekciót okozott és okoz. Örvedetes a sok-sok tiszteletre méltó kivétel, de alapvetően a magyar felsőoktatás nem a nemzetközi tudásversenyre alkalmas, nem az ázsiai versenytársak szintjén álló diákokat bocsát ki.

7. Munkaerő-piaci hatékonyság

1980 óta fogy a lakosság. 2010. márciusában a lakosság 10 millió 9 ezer volt, 2010. végére a magyar lakosság 10 millió alá csökken. A fogyás relatív mértékében a balti-országokkal és Bulgáriával mi alkotjuk a tragikus élmezőnyt. Az 1.35-ös termékenység Európához mérten is rossz, csak Lengyelország van rosszabb helyzetben. Nincs képzett munkaerő (a közelmúltban a MOL Pakisztánból vett fel IT területre fiatalokat, a komáromi Nokia munkásainak egyharmada felvidéki magyar) és még inkább nem lesz képzett munkaerő! A *regisztrált* munkanélküliek aránya 10% felett van. De nem is a munkanélküliség az igazán aggasztó, hanem az, hogy Magyarország az eltartó, eltartott arányban negatív „világrekorder”, ugyanis a foglalkoztatottság tragikus. Nálunk a 6.9 millió munkaképes korú lakosból nemzetközi összehasonlításban is egyedülállóan kevesen, 3 millió 730 ezer fő dolgoznak (bejelentett munkahelyen). A magyar foglalkoztatottság 53%, míg ugyanez Hollandiában 77%. Közel vagyunk ahhoz a szinthez, hogy egy dolgozó saját magán kívül két embert tartson el. A (regisztráltan) nem dolgozók havi átlagban 55.000 Ft-ot „kapnak” az államtól, és ez a kiadás éves szinten több, mint 2000 milliárd forint.

Másfél millióra becsült az a munkahelyszám, amely úgy került ki a gazdaságból, hogy ez a veszteség NEM írható a rendszerváltás utáni hatékonyság-növelés számlájára, hanem pótlásra kerülhetett volna. (Csehország vagy a Baltikum). Magyarországon folyamatosan napirenden van a nyugdíj-korhatár további növelése. De ez politikailag érzékeny kérdés a nyugdíjasok nagy száma, ebből következően nagyszámú választó elvesztésének félelme miatt egy olyan országban, ahol az öngondoskodásról való gondolkodás egyik lakmusz-papírja, hogy a vizitdíj eltörlésére szavazott a társadalom. De ha még győzne is a közgazdasági racionalitás, akkor sem jár a nyugdíj korhatár felemelése látványos foglalkoztatottság növekedéssel, mert annak a születéskori esélye, hogy Magyarországon valaki nem éri meg a 60 évet 18% fölött van, szemben a brit vagy görög 9%-kal. Részösszegzés: A prevenció, az életmód javítása, a nyugdíjkorhatár emelése, a rokkant-nyugdíjazás ellenőrzése, a nyugdíjas-párti adózás *együtt* vezethet a munkaerő bázis rövid távú növeléséhez, de ehhez (is) nemzetstratégiára volna szükség.

10. A magyar piac mérete és a kis piac kompenzációja az export

A „Magyarország SWOT” egyik fontos megállapítása, hogy picik vagyunk. Persze a szlovénekhez, szlovákokhoz, osztrákokhoz, skandináv államokhoz, balti országokhoz képest nem, de a benchmark Ázsia. A kis országok vállalatai számára a méretgazdaságossági hátrány egyetlen feloldási lehetősége az export. Számunkra az export kényszer. Kivitelünk ugyanakkor strukturális fogyatékoságokkal küzd. Aránytalanul nagy a járműipar részesedése, ez adja a kb. 60 milliárd euros magyar export 20%-át, és ennek a 20%-nak is mintegy négyötödét 5 cég termeli. De legalább a járműipari 20% pozitívan különbözik az export 80%-ától. A 80%-ot ugyanis jórészt 20 multi hazai leányvállalatának exportja adja, és ezen (nem járműipari) 80% hozzáadott értéke rendkívül alacsony, az árbevételen belül 9,8%. A magyar exportgazdaság ugyanis sajátosan zárt rendszer, gépipari és feldolgozóipari termékcsoportok teszik ki a külkereskedelem java részét. A kivitel mintegy 62%-át teszik ki a gépek és szállítóeszközök, ugyanezek a termékcsoportok adják a behozatal 50%-át, s ennek túlnyomó része a globális cégeken belüli belső kereskedelem. Ha X helyett 2X mennyiségű telefont exportálunk, akkor Y helyett 2Y alkatrészt, részegységet vesz Magyarország. A Nokia komáromi gyárába Kínából és a Fülöp-szigetéről érkeznek az NXP ázsiai gyáraiban előállított chippek, majd a betanított munkát végző dolgozó összerak, forraszt, pattint.

Összességében a magyar kivitel kilenctizedét olyan termékcsoportok adják, *amelyek a multik belső kereskedelmét jelentik*, a behozatal kétharmadát is ilyen termékek teszik ki. A világgazdasági válság elmúltával hiába javul a külkereskedelmi szaldó, a hozzáadott érték alacsony volta miatt a magyar GDP korántsem bővül az export növekedés arányában. Persze. Örüljünk, az export bővülésének van jótékony, létszámot bővítő, keresetet és így keresletet bővítő, K+F tevékenységet ösztönző és adóbevételt növelő hatása is, de ennek a mértéke lényegesen kisebb, mint az exportdinamikából kiolvasható látszat.

11. Business sophistication

A pillér SWOT-ja során csak a menedzsment minőségét vizsgálom. Egy generikus gyógyszergyár külföldi menedzsmentje számára az egyik legnagyobb kihívás megértetni a magyar felső vezetéssel, hogy a kínai konkurenciára ne Mao-zubbonyos, „kiskínaiként”, az indiaiakra ne a kalkuttai utcán kéregető páriaként gondoljanak. Az indiai és kínai biológus, vegyész a mester képzés végén előrébb van, mint magyar kollégája a PhD után, ráadásul lényegesen többet dolgozik és a hosszabb munkaidejét (Taiwanon az éves alapszabadság 4 nap) produktívabban tölti ki. Egy, a Népszabadságban 2009. 03. 17-én megjelent cikk („*Végzetes magyar elbizakodottság*”) bemutatja, hogy a hazai menedzserek teljesítménye *Közép- és Kelet-Európában* a rangsor utolsó előtti helyére elegendő az itt dolgozó külföldiek értékelése szerint. Ennek döntő oka - vélik a felmérésben megszólalók - az elbizakodottság: a magyar vezetők elutasítják a bevált tapasztalatokat, és képtelenek elviselni a kritikát. Részösszegzés: A magyar üzleti életet kifinomultságát meghatározó menedzsment minősége elmarad a globális versenytársakétól, a társadalmi értékrend változásai a menedzsment és az üzleti élet kifinomultságára is kártékony hatással vannak.

12. Innováció

A technológiai versenyképesség egy gazdaság innovatív kapacitásáról, az országban előállított termékek (és szolgáltatások) minőségfejlesztési lehetőségeiről, az új technológiák befogadására való képességről szól¹. A technológiai versenyképesség alapvető indikátorai a kutatásra és fejlesztésre fordított kiadások különféle mutatószámai, aggregát szinten azok GDP-arányos hányada. A GDP 0.93%-át költjük K+F-re, amivel elmaradunk regionális versenytársainktól - például - Csehországtól (1,3 %) és fényévekre vagyunk az USA-tól, Ázsiától, a 3,7%-os Svédországtól. Külön hátrány azonban, hogy az alig 1%-ot sem az üzleti szektor, hanem legnagyobb részben a kormányzat ilyen irányú tevékenysége adja. Míg Csehországban az éves K+F kiadások 70 százaléka az üzleti szektorban keletkezik, addig Magyarországon valamivel több, mint 30 százaléka. A szabadalmaztatott termékek száma alapján Magyarország nem áll rosszul régiós összehasonlításban, azonban a bejelentett szabadalmak és az oltalom alá helyezett fejlesztésű termékek és eljárások száma csökkenő.

Részösszegzés: Keveset és rosszul költ Magyarország kutatás-fejlesztésre, az alapkutatások mostoha gyerekeknek számítanak, és semmi nem mutatja, hogy a jövőben pozitív elmozdulásra számíthatnánk.

MAGYARORSZÁG – STRATÉGIA NÉLKÜL

Érdemes lenne megszívlelni a Világgazdasági Fórum célzott fejlesztésre vonatkozó tanácsát. A fenti tényezők gyengeség vagy erősség kérdés köré szervezett vizsgálatából azt szűröm le, hogy szakítani kell azzal a paradigmával, hogy nekünk ugyanazt kell csinálni, amit az EU-csatlakozáskor csináltak a spanyolok, portugálok. (Jegyezzük meg, hogy ők anno az Unió forrásokat nem a Polgármesteri Hivatal előtti tér diszkövezésére, szökőkútra, kisplasztikára, hanem iparfejlesztésre fordították).

Mi bizonyosan nem tudunk minden tudásintenzív ágazatban előre lépni. Miért tudnánk mi jobban innoválni, mint a shanghai Pudong district vagy Bangalore cégei, ahol egy 70 km-es sugarú körben több szoftvermérnök dolgozik, mint az USA-ban *összesen, akik egyénileg átlagosan legalább olyan okosak, mint mi magyarok; és a munkához való viszonyuk is „némiel” más?* Hozzájuk képest a közlekedést, disztribúciós logisztikát és az áramszolgáltatás megbízhatóságát kivéve **mindenben** le vagyunk maradva.

Kiművelt emberfők tekintetében Magyarország versenyképtelen a globális piacon, mint ahogyan az Európai Unió sem lett a 2000-ben megálmodott lisszaboni stratégia szerint 2010-re a legversenyképesebb térség, sőt, Európa versenyképességi lemaradása Skandinávia kivételével fokozódott.

Ezek után az a kérdés, hogy van-e Magyarországnak bármilyen fenntartható versenyelőnye.

¹ Ez utóbbi tényező ugyan a 9. (technological readiness) pillér, de mivel azt önállóan Magyarország esetén nem vizsgáltam, itt tüntettem fel.

Meglátásom szerint hazánknak egyetlen lehetséges versenyelőnye van. Ez pedig az a tény, hogy a Kárpát-medence „alján” fekszik.

Jelen pillanatban a Vásárhelyi-terv írott malaszt és a magyar árvíz-stratégia arra szorítkozik (szorítkozna, ha a végrehajtás érdekében történne bármi), hogy a Kárpátok több köbkilométeres hőtömegének olvadásakor, ill. áradáskor, hogyan lehet még magasabb gátakkal levezetni a vizet, ahelyett, hogy árterekkel, ismét megnyitott morotvákkel, ártároló holt-ágakkal meg akarnánk fogni azt a vizet, amely a XXI. század természeti kincse.

Az a tény, hogy Magyarország potenciális víz-nagyhatalom – a globális felmelegedéssel összefüggésben - komoly lehetőséget kínál az öntözéses gazdálkodásban. Jelenleg a mezőgazdasági művelés alá vont területek mintegy 3%-án természetnek Magyarországon öntözéses kultúrákat, szemben az EU 11% fölötti átlagával.

Ha csak az EU-átlaggal azonos 11%-ra nőne Magyarországon az öntözött terület nagysága, akkor az plusz 600.000 hektár öntözését jelentené, miközben 1,6 hektár öntözéses termelésbe vonása átlagosan 1 új munkahelyet teremt. Könnyen kiszámolható, hogy több százszoros nagyságrendben lenne növelhető (leginkább a halmozottan hátrányos helyzetű) lakosság körében a foglalkoztatottság. A (forgatókönyv függvényében) 9-11 milliárdig növekvő világnépesség elképesztő keresletet indukál az élelmiszerpiacon. Az élelmiszerek ára már napjainkban is *a legtöbb árucsoportot megelőzően* növekszik. A magas víztartalmú és/vagy magas vízigényű élelmiszer, különösen a bioélelmiszer értéke a XXI. században exponenciálisan fog nőni. Ez Magyarország lehetősége.

KÖVETKEZTETÉS

A magyar üzleti környezet gyatra, a fiskális politika túlzottan laza, nem látszik a jövőorientáltság felerősödése. A humán erőforrás javításának időben értelmezett inerciája miatt egy esetleges radikális változás esetén is a nemzetközi versenyképességi rangsorokban való pozícióvesztés folytatódása jó időre a rendszerbe kódolt tény. A magyar munkaerő termelékenységéhez viszonyítva a közterhekkkel együtt költséges, sok szakmában nincs is, így már a kis hozzáadott értékű összeszerelő munkák célpontja sem Magyarország. A korábbiakhoz képest csak „jövőget” a tőke, még jött egy Hankook, még bővít az Audi, még épít a Mercedes, de közben a Flextronics és az X-Box, ill. az IBM Storage Products és számos más cég példáján láttuk, hogy sokszor már megy a tőke az országból. A tudás- és technológia-igényes ágazatokba történő tőkevonzás a képzett munkaerő fokozódó hiánya miatt egyre kevésbé reális. Nincs országstratégia. Ha agilis lépések nélkül Magyarország a napos óráiból, *még nem teljesen kiszipolyozott, így* termékeny talajából, (potenciális) vízkészletéből következő EGYETLEN fenntarthatónak tűnő potenciális versenyelőnyét sem kamatoztatja - mint azt a WEF rangsorban elfoglalt helyünk változása évről évre kőkeményen

mutatja - nemcsak ázsiai, de legtöbb regionális riválisával szemben is versenyképtelenné válik.

HIVATKOZÁSOK ÉS IRODALOMJEGYZÉK

<http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Global%20Competitiveness%20Report/index.htm>

(accessed in 2010-06-02)

http://www.imd.ch/research/publications/wcy/competitiveness_scoreboard.cfm?bhcp=1

(accessed in 2009-05-02)

<http://www.weforum.org/pdf/GCR09/GCR20092010fullreport.pdf>

(accessed in 2010-06-02)

Világ gazdasági Fórum web oldala: <http://www.weforum.org/en/index.htm>

(accessed in 2010-06-30)

Ivicz-Katona-Schlett: Vonzó-e Magyarország a külföldi működőtőke számára? 2004 JATEPress, Pénzügyek a globalizációban, 62-73. oldal.

Bilek Péter: Magyarország versenyképessége a tőkevonzás tekintetében. Interneten közzétett prezentáció a 2004. február 11-i előadása: icegec.hu/hun/rendezvenyek/lezarult/duihk/duihk_02_11/pps/Bilek_Peter.ppt

Sass Magdolna, Versenyképesség és a közvetlen külföldi működőtőke-befektetésekkel kapcsolatos gazdaságpolitikák, 2003 szeptember, PM Kutatási Füzetek 5. szám

Kutasi Gábor: Versenyképesség interneten közzétett dolgozata:

www.bke.hu/vilaggazdasag/download/download_2005_1/vg_Versenykepesseg.ppt -

IMD Scoreboard:

http://www.imd.ch/research/publications/wcy/competitiveness_scoreboard.cfm?bhcp=1

Varga Gyula: Érett-e mezőgazdaságunk az integrációra? / Közgazdasági Egyetem Oktatói publikációi 2004, p. 98-103.

Népszabadság, 2009, március 17.

<http://mszpszdssz.uw.hu/allamadossag.html> (accessed in 2010-06-30)